

Місце культури читання в сучасному інформаційному середовищі

Розглядається зміст поняття «культура читання», основні його визначення й риси, роль у формуванні загальної культури людини. Підкреслюється роль інформаційної культури особистості в контексті становлення інформаційного суспільства, необхідність формування інформаційної культури як спеціально організованого, цілеспрямованого процесу, спрямованого на навчання різних категорій користувачів особливим інформаційним знанням і вмінням. Розкриваються можливості формування інформаційної культури в бібліотеках.

В останні десятиліття все більш суперечливим предметом наукових дискусій є доля книги й читання в сучасному суспільстві. Існує думка, що поняття цінності культури читання знижується, позиція читача соціально менш престижна, аніж користувача електронних ресурсів або ж глядача. Зростання обсягів інформаційних потоків веде до прагнення оволодіти більшою кількістю інформації, що породжує особистісні й суспільні деформації.

Актуальність дослідження ролі культури читання в світлі завдань сучасного інформаційного, комп'ютеризованого суспільства обумовлює той факт, що культура читання – це шлях розвитку якісних аспектів споживання інформації.

Мета дослідження – визначити, якої ролі набуває культура читання в сучасному інформаційному середовищі.

Новий час і нове комп'ютерно-комунікаційне середовище всередині й поза бібліотекою, нові форми діяльності самої бібліотеки повинні привести до зміни поняття сучасної бібліотеки й теоретичних уявлень про її завдання, функції й місце в сучасному суспільстві, зокрема, в управлінні інформаційною діяльністю.

Основними функціями бібліотеки є поліпшення якості життя в технократичному інформаційному середовищі, надання всіх умов для індивідуального розвитку громадян, підвищення їх загальної культури (однією з головних складових якої є культура мислення) [3, с. 100].

Культуру мислення не можна віднести до вроджених якостей. Вона не дається людині в готовому вигляді при народженні, а лише починає поступово формуватися й розвиватися в результаті придбання знань і осмислення навколишньої дійсності. На сьогоднішній день людина використовує цілий ряд ефективних способів підвищення культури мислення, один з яких - це отримання розумового досвіду при читанні різного роду літератури. До недоліків цього способу можна віднести тільки те, що, по-перше, читання може мати безсистемний характер, а по-друге, можливу відсутність усвідомленого засвоєння законів, правил, форм, які несе пізнавальна діяльність, і які є безпосереднім змістом культури мислення.

Отже, формування культури мислення безпосередньо залежить від рівня сформованості культури читання особистості.

У терміна «культура читання» є безліч інтерпретацій. Автори підручника «Бібліотекознавство» в це поняття включають елементарні вимоги бібліотечної етики, наприклад: не загинати сторінок у книзі, не робити в ній позначок, не затримувати книгу понад встановлений термін. Однак не вони є визначальними. Культура читання передбачає, насамперед, серйозне ставлення до читання, коли читач бачить у книзі пізнання світу й прагне витягти з читання користь [1, с. 38]. Іншими словами, коли читач використовує книгу не для легкого проведення часу, а для самоосвіти, розвитку, для організації й вдосконалення своєї праці. Цілеспрямованість є характерною рисою культури читання. Читач з високою культурою читання вибирає книги згідно з наміченою метою. Розуміючи величезне значення читання, він не обмежується однією художньою літературою, а постійно читає популярні наукові книги, щоб розширити свій культурний світогляд, стежить за спеціальною літературою для підвищення своєї професійної кваліфікації.

За визначенням В.А. Бородіної, культура читання - це «основа розвитку особистості, її інтелектуально-емоційного, естетичного й духовного потенціалу, це досягнення особистості, рівень читацького розвитку, кількісні та якісні показники свідомості, діяльності та спілкування» [2, с. 3]. Згідно з Ю.П.Мелентьєвою, культура читання «поряд з уміннями орієнтуватися у світі інформації включає в себе такі поняття, як «любов до книги», «інтерес до читання», «сприйняття й розуміння прочитаного», «творче читання» [7, с. 166]. Таким чином, важливим елементом у визначенні терміна є його емоційна складова: захоплення, схильність, любов до читання, основа розвитку інтелектуального потенціалу особистості, особистісне сприйняття й розуміння прочитаного.

Різнобічність - наступна відмінна риса культури читання. Цілеспрямоване, різнобічне читання призводить до найкращих результатів, якщо воно ведеться в певній послідовності і системі за планом.

Систематичність, плановість - надзвичайно важливі риси культури читання. Найбільш ефективним є знайомство з літературою за принципом - від легкого до більш складного. При цьому читання кожної наступної книги розширює й поглиблює коло відомостей, отриманих раніше, тим самим знання закріплюються, література краще засвоюється.

Слід звернути увагу, що характерною особливістю культури читання є вміння розбиратися в прочитаному, знаходити головне, важливе й цінне. При цьому істотну допомогу надає знання логіки, законів і форм правильного мислення в їх практичному застосуванні, безпосереднє увагу до виховання свого мислення, свого розуму. Але при цьому для найбільш ефективного й економного читання читачеві необхідні технічні навички роботи з книгою. Під такими навичками зазвичай мають на увазі звичку читати «про себе», вміння складати план прочитаного, робити виписки й найнеобхідніші замітки, конспектувати (володіти прийомами анотування й реферування) текст, використовувати довідкову літературу.

Технічні навички допомагають читачеві глибше опрацювати книгу, добре її запам'ятати. Тому чим більше придбано таких навичок, тим швидше людина читає, і тим краще вона сприймає й засвоює прочитане.

Підвищують культуру читання, допомагають зробити його більш раціональним бібліотечно-бібліографічні знання (ББЗ). Тобто, читач повинен не просто знати про довідкові можливості й ресурси бібліотеки (від ДБА до Інтернету), але повністю й грамотно їх використовувати. ББЗ необхідні читачеві для того, щоб навчитися самостійно, з найменшою витратою часу знайти кращу, необхідну йому літературу, інформацію [4, с. 54].

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства відбувається розширення поняття культури читання в поняття «інформаційна культура», де культура читання відіграє роль основи [3, с. 101].

Інформаційна культура - складова частина загальної культури, що являє собою сукупність знань, навичок і правил, створених в області інформаційної діяльності й дозволяють споживачу інформації вільно орієнтуватися в інформаційному просторі, знаходити й використовувати необхідні йому дані (документи) незалежно від їх місцезнаходження [5, с. 7].

Необхідно відзначити, що проблеми співвідношення культури читання та інформаційної культури вперше широко були поставлені саме бібліотекарями. Першим звернувся до питань вивчення читача і книги на науковій основі Н. А. Рубакін, а одними з перших робіт, в яких використовувалося поняття «інформаційна культура», стали статті бібліографів К. М. Войхановской, Б. А. Смирновой, Е. Л. Шапіро. Серед провідних авторів, які зробили внесок у розробку методологічних проблем інформаційної культури та культури читання - М. Г. Вохришева, Н. Г. Гендина, А. А. Гречихин, Н. Е. Добриніна, Н. В. Збаровская, Ю. П. Маркова, М. Д. Смородинская і багато інших [8, с. 60].

Фахівці, що займаються проблемами інформації та читання, вважають, що рівень інформаційної й читацької культури включає набір компетенцій, якими повинна володіти людина [6, с. 24].

Читач-майстер повинен володіти такими компетенціями: пізнавальними, проектувальними, конструктивними, комунікативними, організаторськими. Отже, культура читання - це знання, вміння, навички необхідні читачеві для повноцінного вибору, сприйняття і розуміння твору. Їх необхідно набувати кожному, хто хоче стати кваліфікованим читачем. У структурі інформаційної культури особистості виділяють такі елементи, як когнітивний, аксіологічний, технологічний. Виходячи з перерахованих компетенцій і елементів, можна стверджувати, що культура читання й інформаційна культура співвідносяться як загальне й окреме [8, с. 62].

Інтернет - умови змінюють книжкову культуру. Електронні тексти самі стають джерелом читання (головним чином, пошуку інформації) й джерелом, що зв'язує читача з традиційною книгою, в тому числі за допомогою бібліографічних ресурсів. Зараз не має принципового значення наявність або відсутність конкретних матеріалів у конкретній бібліотеці. Бібліотека інформує про те, що певне видання існує, рекомендує його використовувати в той чи інший спосіб, бібліотекар готовий проконсультувати, а часто й навчити, як доцільніше попрацювати з конкретним виданням або іншим джерелом інформації, щоб вирішити поставлене завдання.

Стан медіасфери багато в чому змінює поведінку підлітків й визначає розвиток нових звичок у підростаючого покоління. Сьогодні особливо важливо використовувати нові можливості, які надає Інтернет, для підтримки читання дітей та юнацтва, оскільки саме розвинена культура читання визначає можливості особистості ефективно взаємодіяти з кіберпростором. Використання інформаційно – комунікаційних технологій під час проведення бібліотечних уроків значно підвищує їх якість, оскільки урізноманітнює види роботи, унаочнює інформацію, пробуджує зацікавленість дітей у ББЗ.

Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити висновки, що культуру читання на сьогодні можна розуміти як стратегію діяльності в інформаційному текстовому просторі, що включає вміння знаходити потрібну інформацію, адекватно її сприймати й оцінювати, творчо використовувати для

власного розвитку. Завданням бібліотеки залишається надання допомоги своїм користувачам у роботі з книгою, з інформацією, виховання культури читання.

Хочеться підкреслити, що на шляху перетворення бібліотеки на справжній центр формування інформаційної культури особистості ще треба вирішити багато проблем організаційного, матеріально-технічного, фінансового характеру. Проте ключовою фігурою, покликаної забезпечити просування сучасної інформаційної ідеології, є бібліотекар, який освоїв нові інформаційні технології, готовий передавати свої знання користувачам, формуючи особливу грань культури сучасної людини - інформаційну культуру.

Література:

1. Библиотекведение: Учеб. пособие/ Под ред. В. В. Серова, Е. В. Сеглина. - М.: Книга, 1972. - 384 с.
2. Бородина В.А. Читательское развитие личности: теоретико-методологические аспекты: Автореферат диссертации/ В.А.Бородина. - СПб., 2007. – 26 с.
3. Гринюк О.И. Эволюция взглядов на понятие «культура чтения» /Гринюк О.И. // Известия ВГПИ. – 2012. – № 1. – С. 100 – 104
4. Добрынина Н. Е. По ступеням культуры чтения/ Н. Е. Добрынина// Библиотекведение. - 2000. - №3. - С.53-57
5. Збаровская Н. Информационная культура личности/ Н. Збаровская //Библиотечное дело. – 2005, - №1. - С. 7-8.
6. Когарян А. Б. Виховання культури користувача Інтернету. Безпека у всесвітній мережі / А. Б. Когарян, Н.І. Гущина. – К., 2011. — 100 с.
7. Мелентьева Ю.П. Чтение: явление, процесс, деятельность / Ю.П. Мелентьева. – М. : Наука, 2010. – 182 с.
8. Пантюхова Т. В. Читательская культура в обществе коммуникаций/ Т. В. Пантюхова// Библиотекведение. – 2008. - №3. – С. 61-64.